

Om gymnasiets musikalske lærebogskomplekser

af Valdemar Lønsted

Klaus Rifbjerg skrev engang en kronik tituleret »An die Musik«, hvori han gav en medfølgende udlevering af sin gymnasietids musiklærer – en forførende idealist som sled og slæbte for at give sine elever musikalske oplevelser enten fra grammfonen eller ved klaveret, resulterende i en ophobning af billeddannende »hits« af overvejende romantisk karakter, som vel stadig hjemsøger den aldrende forfatters indre nethinde. Denne i visse øjne primitive, men dog effektfulde musikundervisning nedgøres ikke men behandles med nostalgis formildende filter – den store forfatter fornemmede vigtige svingninger, rytmer, toner som smertefuldt brødes og gæredes i det følsomme, unge sind.

Er det en genkendelig situation for vore dages

gymnasieelever – denne forførelsesakt, som enten efterlader de eventuelt uinteresserede objekter lige så kolde som tilforn eller voldtager de motiverede (ofte piger) med tilsvarende romantiske udladninger, nu peppet op i tidens mere kropsnære rocky, jazzy, funky, latin sprog, som giver de stærke oplevelser, sætter vibrationerne i gang? Sagt på en anden måde – lærer gymnasieeleverne stadigvæk »ikke noget særligt« i musiktimerne? Får de »kun« nogle oplevelser?

Og dermed kommer vi ind på den sædvanlige, gennemtyggede jammer omkring den manglende koordinering, konsekvens, sammenhæng i det danske skolesystems musikundervisning, de sorte huller fra 5.-9. klasse, de altfor få skematimer, de forkert uddannede pædagoger, de ikke pædagogisk uddannede magistre, det babylonske udbud af bastard-musikpædagoger, hvem skal bestemme indhold og metode og dermed de mange velmente forsøg på at lave og udgive systemer, som der ikke kommer så meget ud af, o.s.v., vanskelige elever som hverken gider eller evner at beskæftige sig med musik i skolen. Får de stakkels børn og unge lært noget i musik?

Hvem har overblikket? Ikke jeg. Men som gymnasielærer i bl.a. musik kender jeg lidt til hverdagen indenfor den skoleform. Her er der da sket meget på den faglige front siden Rifbjergs skoledage – måske især på det kreative (d.v.s. reproducerende) område. Der spilles og synges som aldrig før, især udenfor skoletiden i de såkaldt frivillige musiktimer. Her lægger læreren ofte den store arbejdskraft, her får hans arbejde mening: response! En anden ting er, at han for den instrumentale musiks vedkommende har

meget at takke de kommunale musikskoler for: de leverer talentfulde, dygtige musikere på samlebånd.

Men når talen er om den daglige fællesfagundervisning begynder problemerne at tegne sig for mange undervisere. Her står diskussionen netop om hvordan man bedst kan fastholde elevernes interesse for faget, da der som bekendt ikke er nogen eksamen eller gives karakterer for mundtlige/skriftlige præstationer. Skal undervisningen have et musikteoretisk, quasi-obligatorisk indhold – noget, de den pine død mig skal »kunne«, eller skal vi fastholde den flydende, impressionistiske stil, hvor læreren på inspirationens vinger hensætter sine elever i en paradisk tilstand uden nogen bevidsthed om hvorfor og hvordan. Eller skal faget kun legitimere sig som et kreativt indslag i fagrækken, hvilket mange – og her i blandt jeg – ville fastholde som tilstrækkeligt i sig selv, især fordi dette element kunne tilføre andre fag noget slemt tiltrængt.

Men systematikken er ikke det, der generelt hærger de danske gymnasielærere i musik. Altid jamres der over de pædagogiske problemer, egne utilstrækkelige færdigheder, altid suksess der efter »undervisningsforløb« som fungerer og her på det sidste har mange ønsket at genindføre karakterer, nu som medtællende til eksamen og med et egentligt pensum. Dette har dog fået den kolde skulder af direktoratet – det er ikke på denne front, man ønsker forsøgsvirksomhed. Men alligevel – uden karakterer kunne der sagtens opstilles nogle undervisnings-»systemer«, som stillede nogle rimelige krav til eleverne, undervisningsmaterialer, som fastholder bekendtgørelsens tre hovedkrav: aktiv musikudøvelse, bevidst lytten og behandling af musikken som socialt kulturfænomen. Det er blot et spørgsmål om at sætte det i gang. På en systematisk måde.

Først kunne man spørge sig, hvad der egentlig allerede findes af hjælpemidler på markedet. Her vil jeg se bort fra de specifikt musikteoretiske udgivelser og

mere nærme mig de »introducerende« publikationer. Danmarks skoleradio står for et større antal fremstød, tidligere udelukkende med udgangspunkt i klassisk musik, men i det seneste ti-år også med rytmisk musik. Med denne fornyelse og d.v.s. Erik Wiedemanns »Status over Beatmusikken i 60'erne« begyndte man at inddrage sociologiske og socialhistoriske aspekter og underbelyste så til gengæld de musikanalytiske sider. Begge typer udgivelser er for passiverende, der stilles for få krav til lytteren andet end at modtage færdiganalyserede informationer.

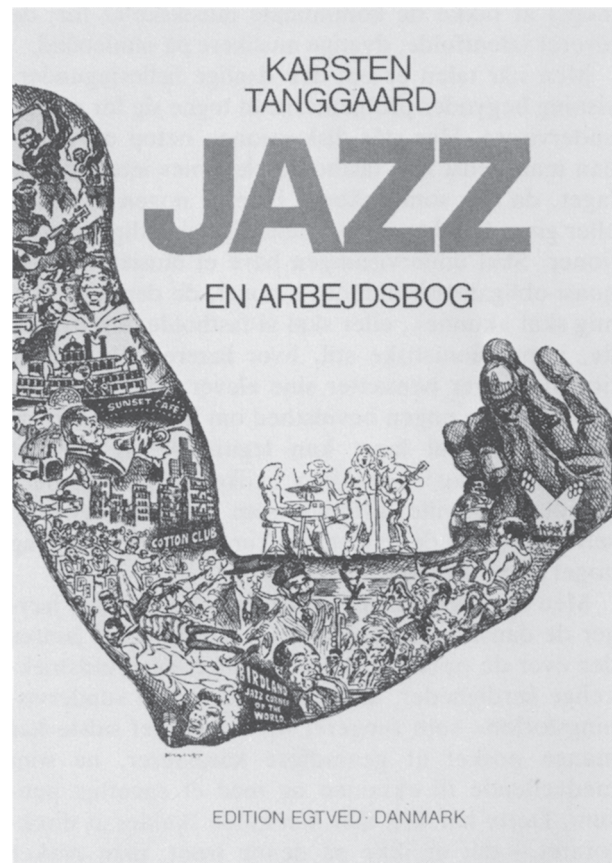
Finn Gravesen står som eksponent for det musiksociologiske boom midt i 70'erne, idet hans bog »Musik og Samfund« bliver en vigtig udvidelse af emnekredsen: socialhistorie i stedet for stilhistorie, samfundsmæssig organisation af musikken, musikens funktion og opiniondannelse. Bogen kunne godt bruges i klassen, men især fik den efterfølgende skoleradioudsendelse »Musik, Menneske, Miljø« stor udbredelse. Gravesen og hans hooligans (sådan opfattedes de af nogle) var fantastisk aktive i den faglige debat og de stod stærkt med deres krav om et nyt og fornuftigt indhold i musikfaget. Men det skabte megen røre i andedammen, især i kulissen. Mange af de mere ydmyge gymnasielærere følte, at

marxismen nu havde erobret også deres fag og det var nærliggende at se det som en afsmitning fra det store dyr i gymnasieåbenbaringen: samfundsfag. Man følte sig slet ikke fagligt kompetent til, somme måske heller ikke interesseret i at »sociologisere« musikken. Men faktisk havde den daværende fagkonsulent Bent Olsen allerede nogle år tidligere været inde på samme spor med en fremragende, lille tekstsamling omkring definitioner af musik, om komponisten og hans publikum og om musikken i samfundet (Fra Platon til Stockhausen). Samme fagkonsulent var da også en af de første etablerede, som indså nødvendigheden af at inddrage de nye synsvinkler i undervisningen, til stor fortrydelse for en del jævnaldrende kolleger.

Men tiden går og læger sår, siges der et sted. De to fronter mødtes, billedlig talt, den populære kursusgiver og jazzmusiker Bent Haastrup og musiksociologen Finn Gravesen udgav sammen for skoleradioen et udmærket forløb om JAZZ med musikteoretisk, musikanalytisk og sociologisk stof samt fremragende musikeksempler. Men trods den ideelle sammensætning savnes stadig et klarere pædagogisk sigte, roligere tempo, opgaver og udfordringer for den forudsætningsløse elev, som hurtigt bliver hægtet af den rivende informationsstrøm. Samtidig kom et meget halvhjertet forsøg på at inddrage filmen som medium fra Danmarks skoleTV – et sandt Eldorado af pædagogiske udfordringer, men som her, trods udmærkede eksempler, fusede ud til ren og skær underholdning. Der har naturligvis været en del andre udgivelser, men hovedindtrykket må siges at være diffust, faget er uden nogen udgivelsespolitik – eller er der noget på vej? Tilsyneladende ja, for så vidt angår et par af de bøger, som skal omtales i det følgende.

På Edition Egtved har Karsten Tanggaard fået udgivet »Jazz – en arbejdsbog« og alene titlen lader ane, at KT har sigtet rigtigt. Bogen er delt op i en introduktion, hvor der gives nogle didaktiske overvejelser og stilles forskellige definitionsmodeller op

af begrebet jazz. Dernæst følger et afsnit om jazzens opbygning, d.v.s. forsøg på at stille et internt-analytisk apparat op, derefter et afsnit om jazzens stil- og socialhistorie og endelig et afsnit om dansk jazzmiljø, som omhandler organisation, produktion, opinion og uddannelse. Alt i alt må det siges at være den mest prætentiose lærebog på det niveau, der henvender sig til gymnasiets og HFs klasser og efter min ringe mening er det gjort med glimrende resultat og ud fra de bedste forudsætninger: faglig kompetence, pædagogisk sans, sprudlende ide-rigdom, be-

gejstring for emnet og en velgørende situationsfor-
nemelse.

KT søger straks at relatere sit stof til gymnasiets bekendtgørelse og indretter dispositionen smidigt og fyldigt derefter, han lægger op til klasseundervisning og til gruppearbejde ved konstant at tilbyde opgaver til løsning undervejs. Bogen er på knapt 300 sider, er fyldt med eksempler og illustrationer, lay-out'et er indbydende – man får lyst til at læse videre i bogen og det er indlysende, at eleven bør have den med hjem. Endvidere får klassen chance for selv at fremføre jazzmusik i forfatterens arrangementer, som er tilpas i svarhedsgrad – de kan realiseres af de fleste med godt udbytte og lidt hjælp af klassens trommeslager og en pianist. Men også blæsere kan være med og fordoble stemmer. Det tilhørende eksempelband er af udsøgt kvalitet med en kvintet af de bedste danske jazzmusikere, og også her vises med god sans for detaljer de enkelte instrumenters rolle indenfor helheden. Ved de auditive opgaver gives udmærkede forslag til notation af det klingende materiale, tidslinier, grafiske partiturer, instrumentbeskrivelser. Samtidig er bogen indrettet differentieret i sine opgaveformuleringer, så den stiller krav til både fællesfag og til musikliniefag.

Lidt tungt kan det være at danse med det sidste kapitel om dansk musikmiljø, det virker sine steder for specielt og egentligt også uinteressant for den almindelige dansker (f.eks. omkring de mange organisationer og sammenslutninger af jazzmusikere). Men materialet er særdeles fyldigt og dækkende for et indblik i en rodet semi-sub-kultur. Hvad der imponerer generelt er viljen til at integrere indlæring af teoretisk stof, præsentation af historisk stof og praktisk udøvelse af eksempler sideløbende med den traditionelle afspilning af selve det musikalske produkt. Og det lykkes fint.

På samme forlag har Karsten Tanggaard derefter udgivet »50'ernes Rock'n' Roll – en ny ungdoms musik«, denne gang sammen med Thomas Rockwell.

Her er der tale om et mere snævert emne, som iøvrigt har interesseret andre udgivere og som bekendt er der for øjeblikket en hel del nostalgi omkring samme periode. Det store kup og til dels også, paradoksalt nok, det lidt suspekter ved denne udgivelse er imidlertid de fire radioudsendelser, som knytter sig til de enkelte tekstafsnit. Forfatterne har været i arkiverne i Danmarks Radio og hentet båndoptagelser af uomtvistelig autentisk værdi: interviews med unge Christian Kryger, moralske pep-talks af K. K. Steincke og en gal rektor, citater af de mest sovsede populærmelodier fra tiden, o.s.v. – alt sammen meget godt, men sammensætningen i collageform *virker* (på mig) meget afstandtagende, bedrevidende og lidt nedladende. Var de/vi virkelig så latterlige dengang? Så uskyldige og uvidende? Samtidig er det jo vidunderligt underholdende at høre på, så det er svært at undgå at forholde sig dobbelt til det.

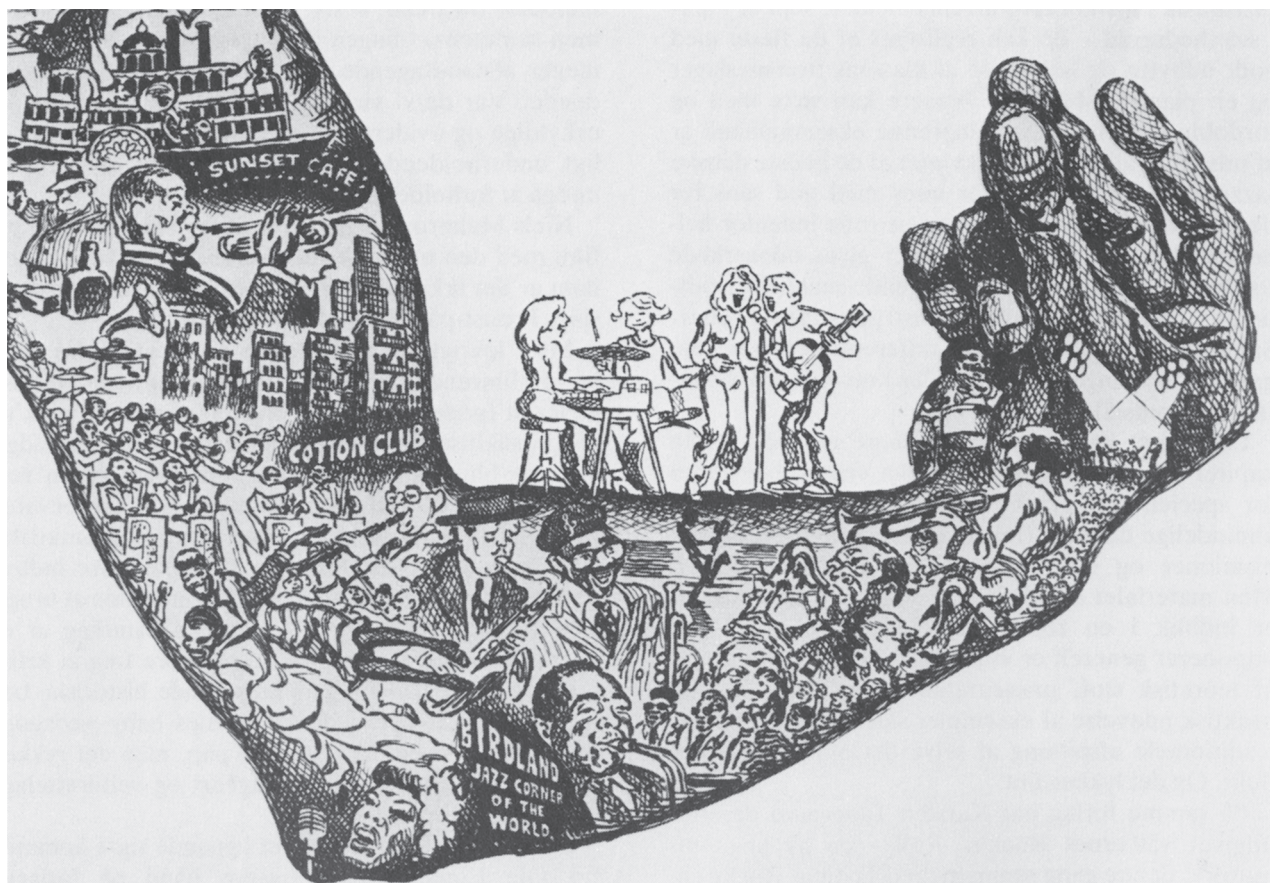
Niels Malmros har jo fremstillet denne periode på film med den optimale indlevelse og forståelse – hos ham er der ikke tale om nostalgi, men snarere om en slags Proust-på-sporet-af-den-tabte-tid.

Men iøvrigt er også denne publikation fra KTs hånd glimrende disponeret i fire afsnit: om 50'erne generelt (gode, dækkende illustrationer), om rock'n' roll musikhistorie, hvor vi naturligvis ikke kan undgå at møde blues'en for 117. gang, om dansk rock'n' roll og om rock'n' roll som nostalgi. KT har bevaret modellen fra jazz-bogen med opgaver, praktiske eksempler og lytteøvelser og alt virker såre indbydende, nemt at gå til, men også inspirerende at bruge som udgangspunkt for en videre behandling af et enkelt emne. Der skal nok være andre ting at kritisere, måske de lovlig generaliserende historiske betragtninger, at der undertiden tales baby-pædagog-sprog for at skære tingene ud i pap, men det rykker ikke ved indtrykket af et brugbart og veltilrettelagt undervisningsmateriale.

En tredje udgivelse med et lignende sigte kommer fra Ole Lindegård Henriksens hånd på forlaget

Systime: »Herfra hvor vi står – rockkultur ungdomskultur 1955–80«, som er tænkt som en tværfaglig tekst-, billed- og nodesamling til engelsk, dansk og musik. Sidstnævnte fag er ganske klart underprioriteret, dels i kraft af de komplet uspillelige node-eksempler og de manglende anvisninger på udførelse og dels set ud fra den ubehjælpssomme opgaveformulering til musikfaget, som hinsides al tvivl skyldes en eklatant inkompetence bare med hensyn til den mest almindelige omgang med musikkens teori. For-

fatteren nævner i forordet sit problem: gymnasie-ungdommens deprimerende regression, KG'erne på skolerne, den voksende intolerance. Det vil han søge at bekæmpe med hvad han kalder et udpluk af tressergenerationens kulturarv, men desværre tror jeg han regredierer sine elever længere ud over kløften med denne bog. På nuværende tidspunkt *har* eleverne faktisk hørt så meget om deres læreres ungdomsoprør, at de er ved at brække sig – de mest fornuftige af dem. Redaktionen af teksten bevæger

sig i en gudsvelsignet forvirring imellem engelsk og dansk og brugbarheden af disse må andre tage stilling til – set ud fra en musiklærers synspunkt kan bogen ikke anbefales.

Behovet for undervisningsmaterialer i musik er ganske klart tilstede. Karsten Tanggaards publikationer viser en god måde at gribe tingene an på, men selvfølgelig kan helt andre emnekredse og redaktionelle metoder bruges. Spørgsmålet er om det er forlagene, der skal bestemme, hvad der skal undervises i eller om det er underviserne selv. Jeg mener naturligvis det sidste og det må logisk nok være den faglige forening, som styrer den udgivervirksomhed. Ved en hurtig tankeflugt kunne man forestille sig mangt og meget: et velredigeret arbejde om filmmusik (i forlængelse af det fremragende materiale, som findes om Stanley Kubricks: *A Clockwork Orange*), en række emnehefter om klassisk musik, som afgræn-

sedes på både stilhistoriske og socialhistoriske kriterier og som kunne bruges også på musikgrenen med dens forsøgsvirksomhed med periodelæsning. Man kunne tænke sig et arbejde om kvindemusik, set ud fra rollen som inspiration for mandlige komponister og derefter som selvstændigt skabende (Mozart–Schubert–Wagner–Bessie Smith–Billie Holiday–Janis Joplin–Trille–Holly Near) eller lave et tværfagligt emne om musik og fysik (akustik og elektronik). Mulighederne er legio – det eneste, der fattes er overskud og energi hos de overbelastede stakler, som skal forfatte disse undervisningsmidler – gymnasielærerne. Men man kunne håbe på et mere direkte udspil fra den faglige forening og at nogle af de mange vandbærere ude i det daglige ræs ville komme i front og tage nogle gode føringer. Og så lade stjernerne køre deres eget løb, som tilforn.

Litteratur

Erik Wiedemann: *Status over Beatmusikken i 60'erne*. Skoleradioserie med teksthæfte. DR 1973.

Finn Gravesen: *Musik og Samfund*. Gyldendal 1977.

Finn Gravesen: *Musik, Menneske, Miljø*. Skoleradioserie med teksthæfte. DR 1976.

Bent Olsen: *Fra Platon til Stockhausen*. Tekster til musikundervisningen. Munksgaard 1973.

Bent Haastrup og Finn Gravesen: *Jazz*. Skoleradio-

serie med teksthæfte. DR 1979.

Karsten Tanggaard: *Jazz – en arbejdsbog*. Edition Egtved. 1980.

Karsten Tanggaard og Thomas Rockwell: *50'ernes Rock' n' Roll – en ny ungdoms musik*. Edition Egtved. 1982.

Ole Lindegård Henriksen: *Herfra hvor vi står – rockkultur ungdomskultur 1955 – 80*. Systime. 1982.